

162.

inter immensas abyssi aquas sint constituta: sed ab illis inferi sedib:
 nullus homo merito suo liberatus est: nisi gratia dñi nr̃i ih̃u xpi.
 Et non solum inquit heliu at tartaris angustus liberaberis. uerum
 etiam in latissimo refrigerii nemore. uelut in campis sp̃ciosis
 liber incedes. Requies autem mensae tuae: erit plena pingue
 dine. amoenitatem paradysi & iocunditatem requiem nominan
 do significauit. Inmensam uero habundantiam uitae beatae
 quae esset plena ubertatis pinguedine: ac loci illius felicit
 referta deliciis uoluit demonstrare: cuius terram sc̃am mansu
 & secundum repromissionem dñi possidebunt. Causa tua
 quasi impii iudicata est. Causam iudicium querecipientes. ludicio dī
 impius & poenarum debitor reus inuentus es. & idcirco secundū
 meritum causae tuae iudicium seuerissimum recepisti. Et ubi dictū
 est causam iudiciumque recipies. Alii dixerunt propter impietatem
 munerum quae accipiebant: ubi sub pluralitate locutionis sem̃ iob
 heliu iudetur sibi ferire sermonibus. Nonte ergo superet ira ut
 aliquem opprimas. nec magnitudo donorum inclinet te. Docetur
 ab heliu uir pacientiae & integritatis uirtute fortissimus. Optimus
 iudex est: qui his pessimis iracundia & cupiditate duobus uitiis
 non tenetur: quibus hoc loco ab heliu sc̃s uir correptus arguitur.
 Deponere magnitudinem tuam absque tribulatione. & om̃s robustos
 fortitudine. Id est nec paruos nec magnos tua iniustitia opprimas
 dominatione: uel omnes motus deponere fortitudinae superbiae
 roboratus. Ne protrahas noctem ut ascendant populi procis. Lam
 sufficit huc usque in hac cetitate uixisse. iam ad lucem prudentiae
 ac iustitiae uenire contende: siue noctem quam tibi ex diuersis
 peccatis contexuisti. utinea uelut incontinuis ac iugibus & per
 p̃uis tenebris ambulares. lam queso ait ne adhuc protrahas
 & tamquam restem addendo peccata peccatis in longum delecte.
 ris

V Sp. 180C (zu Rom. 5,20): *Lex enim minabatur, sed non opitulabatur; iubebat, sed non sanabat; ostendebat languorem, sed non auferebat.*

Augustinus, Quaestiones in Heptateuchum II (Quaestiones Exodi) qu. 172, hrsg. von FRAIPONT, CC 33, S. 150: *cum decem verba legis acceperit* (= Hrabanus Maurus, In Exodum, MIGNE PL 108, 240B).

V Sp. 126B: *suscepti ab eremo decem verba legis acceperunt.*

Siehe auch oben S. ~~#### (omnis homo advena)~~.

H 21, 30

Augustinus, Sermones.

Vgl. WEMPLE, Atto S. 197; oben S. ~~### (concupiscendo)~~; unten S. ~~###~~ (Sammlung X Rom. 7,13 *UT FIAT*).

H 23

HL 151.

Beda, Allegorica expositio in Cantica canticorum.

Siehe unten S. ~~###~~ Lantfranch-Edition Rom. 1,16.

H 53

Beda, De templo I, hrsg. von HURST, CC 119A, S. 172f.: *populus ab Aegypto liberatus in figuram praesentis ecclesiae quadraginta annis in heremo multis laboribus exercebatur.*

V Sp. 126B: *fideles liberati ab Aegyptiaca, id est daemonum servitute ... susceptique ab eremo praesentis ecclesiae.*

Beda, VIII Quaestiones.

Siehe unten S. ~~###~~ «Lantfranch»

H 88.

Cassianus, Collationes XX 7,1, hrsg. von PETSCHENIG – KREUZ, CSEL 13, S. 560: *vitiosorum actuum recordatione mordemur.*

V Sp. 187C: *in praeteritorum suorum malorum actuum recordatione confundebantur.*

Cassiodorus, Expositio psalmorum, ps. 36,4, hrsg. von ADRIAEN, CC 97, S. 326: *Ita singulis quibusque sententiis ad aeternam vitam informatur animus christiani.*

V Sp. 126B: *decem epistolarum sententiis informarentur ad vitam aeternam.*

Claudius von Turin, Kommentare zu den Paulusbriefen.

Vgl. WEMPLE, Atto S. 197; weitere Belege in der Edition der Lantfranch-glossen unten S. ~~###~~

H 49 ff.

Facundus von Hermiane, Pro defensione trium capitulorum.

Siehe unten S. ~~###~~ Lantfranch-Edition

H 62.

Fulgentius von Ruspe, De veritate praedestinationis et gratiae dei I 8 (IV), hrsg. von FRAIPONT, CC 91A, S. 463: *Sic enim secundum electionem propositum dei mansit.*

V Sp. 220D: *Sed mansit propositum dei secundum electionem.*

Fulgentius von Ruspe, Libri III ad Monimum.

Vgl. WEMPLE, Atto S. 198.

Gregorius Magnus, Homiliae in evangelia.

Vgl. WEMPLE, Atto S. 198; unten S. ~~###~~ Anm. ~~###~~ (non vivo).

H 36

H 94

182.

& illud quod sequitur dñi dicentis. Posui thetrem & ostia. Alter
 quis con clusit ostia mare. seculum hoc scripturae diuina e
 frequenter mare appellat. ut & iam sēs dauid ait. hoc mare
 magnum & spatiosum manibus. Itemque qui descendit mare
 inuibus & abbacuc. Misisti in mare equos tuos. & esaias.
 Cecidit coelum qui in mare est. Proinde hoc mare praeceptis diui
 nis uelut quibusdam limitibus sacrorum eloquiorū concluditur
 ut deiters cordis sui ubi cognationibus uelut ex semine curas at que
 mlecbras mundiales uoluptatū delectatione concipiebat. Iam non
 inopis quasi parturiendo erum peret seque effunderet induer
 si facinora perpetuanda. & ideo cum iudis sēs propheta
 mundum credentem dñi hoc bonum in se continentiae possidere
 gratulans ait. ad dñm. Tu confirmasti in uirtute tuam mare. mundū
 dico fidelem sēs ecclesiae populum qui mare specialiter dicitur
 & habitat in hoc mundo. & iste est ille mundus fidelium. de quo
 dñs ait. Sic enim dilexit dñs hunc mundum ut filium suum unige
 nitum daret pro eo. est & mundus incredulorum. de quo simi
 liter dñs ait addisci pulos suos. Si mundus uos odit. scitote
 quia priorem me odio habuit. & cetera. Sic itaque duos mun
 dos populorum in hoc corporali & in animali mundo dicimus
 habitare. qui & duo maria. secundum exem plum sepe
 rius positum dici possunt. ab hoc scilicet mari aquarum. me
 ta fornicos nomen accipientes quia et domus bona siue mala
 & ciuitas optima siue pessima. Mare tropicos dicuntur popu
 li fluctuantes qui in hac uitā in quā & motu incerto que
 uerantur. Cum ponerem nubem uestimentum eius. & caligine
 illud uelut pannis infantiae obuoluerem. Nubem omnia operi
 entem spm scm creaturis omnibus infusum ac super fusum
 accipiamus de quo ait. Sp̄s dñi sup ferebatur super aquas

Augustinus, De sermone domini in monte ⁷

Vgl. WEMPLE, Atto S. 196.

Augustinus, De spiritu et littera 19,34, hrsg. von VRBA – ZYCHA, CSEL 60, S. 187: *Lex ergo data est, ut gratia quaereretur; gratia data est, ut lex impleretur* = V Sp. 180C (zu Rom. 5,20).

Vgl. auch oben S. ### (iubendo-et-minando), ###.

Augustinus, Enarrationes in psalmos.

Vgl. WEMPLE, Atto S. 196.

Augustinus, Enchiridion XVIII 68, hrsg. von EVANS, CC 46, S. 86 f. (oder De octo Dulcitii quaestionibus I 11–13, hrsg. von MUTZENBECHER, CC 44A, S. 267 f.): *Ignis enim de quo eo loco est locutus apostolus, talis debet intelligi, ut ambo per eum transeant, id est qui aedificat super hoc fundamentum aurum argentum lapides pretiosos, et qui aedificat lignum faenum stipulam ... Non ergo unius eorum, sed utriusque opus ignis probabit. Est quidam ignis temptatio tribulationis, de quo aperte alio loco scriptum est: Vasa figuli probat fornax et homines iustos temptatio tribulationis. Iste ignis in hac interim vita facit quod apostolus dixit ... Tale aliquid etiam post hanc vitam fieri incredibile non est.* ^{IV} Sp. 320AB: *Sciendum vero quia, ut dicit beatus Augustinus, ille hoc loco ignis intelligendus est, per quem ambo transeant, id est, qui aedificat aurum, argentum, lapides pretiosos, et qui ligna fenum et stipulam ... Ignis ergo in hoc loco tentatio tribulationis intelligitur, de quo alibi dicitur: Vasa figulli probat fornax, et homines iustos tentatio tribulationis. Iste ignis in hac interim vita facit, quod hic dicit apostolus. Non tamen est incredibile, quod post hanc vitam id ipsum faciat.*

Vgl. WEMPLE, Atto S. 196.

Augustinus, Epistulae 194,5,20, hrsg. von GOLDBACHER, CSEL 57, S. 191: *quis non eum congruentissime et consequenter addere indicaret, si diceret Stipendium autem iustitiae vita aeterna?*

V Sp. 188B (zu Rom. 6,23): *consequens erat ut diceret, stipendium iustitiae, vita aeterna.*

Augustinus, Epistolae ad Romanos inchoata expositio c. 1, hrsg. von DIVJAK, CSEL 84, S. 146: *sicut alio loco dicit, pro ipso domino legatione fungens, hoc est pro lapide angulari.*

V Sp. 128C: *quasi pro lapide angulari domino videlicet Iesu Christo legatione fungens, sicut ipse dicit.*

Siehe auch unten S. ### Lantfranch (Rom. 1,3; 1,5 usw.).

Augustinus, In epistolam Iohannis ad Parthos tractatus X.

Siehe unten S. ### Lantfranchglossen zu (2. Cor. 12,9 GRATIA).

Augustinus, In Iohannis evangelium tractatus CXXIV, tract. III 14, hrsg. von WILLEMS, CC 36, S. 26: *Lex minabatur, non opitulabatur; iuebat, non sanabat; languorem ostendebat, non auferebat.*

7 e.

HF 22,30f

128 7

128

oben S. 24,

HL 50f

HF 90